

OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING ERKINLIGINI HIMOYA QILISH MEXANIZMLARI

Aliqulova Zulxumor Solijon qizi

Toshkent Davlat Yuridik Universiteti magistranti

zulhumor1044@icloud.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola ommaviy axborot vositalari (OAV) erkinligini himoya qilishning huquqiy, institutsional va xalqaro mexanizmlarini tahlil qilishga bag'ishlangan. Tadqiqotda O'zbekiston Respublikasining amaldagi qonunchilik bazasi, xususan Konstitutsiya, OAV to'g'risidagi qonun va axborot erkinligi kafolatlari o'rganilgan. Xalqaro standartlar — YUNESKO, BMT Inson huquqlari komissiyasi va ARTICLE 19 tashkilotlarining me'yoriy hujjatlari bilan qiyosiy tahlil o'tkazilgan. Maqola OAV erkinligini ta'minlashdagi muammolarni aniqlash, ularni bartaraf etish bo'yicha taklif va xulosalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: *ommaviy axborot vositalari, matbuot erkinligi, axborot erkinligi, jurnalist himoyasi, konstitutsiyaviy kafolatlar, xalqaro standartlar, O'zbekiston.*

Demokratik davlatning asosiy belgilaridan biri - ommaviy axborot vositalarining erkin va mustaqil faoliyat yuritishi hisoblanadi. Matbuot erkinligi nafaqat jurnalistlarning huquqi, balki fuqarolik jamiyatining asosiy poydevori sifatida tan olingan. Axborot erkinligi - inson va fuqaroning o'z huquq hamda manfaatlarini ro'yobga chiqarishining muhim shartidir.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi 81-82- moddalarida axborot erkinligi, so'z erkinligi, matbuot erkinligi kabi asosiy huquqlar mustahkamlangan.⁸⁹ Shu bilan birga, qonunchilik me'yorlarining amaliyotga tatbiq etilishi, OAV faoliyatining real hayotda himoyalaniishi masalasi dolzarb muammo bo'lib qolmoqda.

Ushbu maqolaning maqsadi - O'zbekiston Respublikasida OAV erkinligini himoya qilishning amaldagi mexanizmlarini qiyosiy-huquqiy tahlil qilish, ularning xalqaro standartlarga muvofiqligini baholash va mavjud kamchiliklarni bartaraf etishga doir ilmiy asoslangan taklif va xulosalar ishlab chiqishdan iborat.

OAV erkinligi - zamonaviy demokratiya nazariyasining markaziy tushunchalaridan biri bo'lib, u davlat hokimiyatini nazorat qiluvchi «to'rtinchi hokimiyat» sifatida tan olingan.

⁸⁹O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. — <https://constitution.uz/en/clause/index>.

YUNESKO ta’rifiga ko’ra, matbuot erkinligi muharririal mustaqillik, manbani himoya qilish va jurnalistlarning xavfsizligini o’z ichiga oladi.⁹⁰

Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasining 19-moddasi hamda Fuqarolik va siyosiy huquqlar to’g’risidagi xalqaro paktning 19-moddasi axborot erkinligini asosiy inson huquqi sifatida mustahkamlaydi. Bu huquq uch tarkibiy qismdan iborat: fikr erkinligi, ifodalash erkinligi va axborot olish erkinligi.⁹¹

OAV erkinligi konstruktiv demokratiyaning funksional jihati sifatida quyidagi vazifalarni bajaradi: hokimiyat organlarini ommaviy nazorat qilish; fuqarolarga qaror qabul qilish uchun zarur axborot yetkazib berish; jamiyatda muhokama va dialog maydonini ta’minlash; inson huquqlari buzilishlarini oshkor etish. Ushbu vazifalar OAV erkinligini himoya qilishning huquqiy mexanizmlarini ishlab chiqish zaruratini belgilaydi.⁹²

OAV erkinligini himoya qilish mexanizmlari ikki asosiy guruhga bo’linadi: normativ-huquqiy mexanizmlar (konstitutsiyaviy kafolatlar, maxsus qonunchilik, jinoiy-huquqiy himoya) va institutsional mexanizmlar (mustaqil regulyator organlar, professional birlashmalar, sud himoyasi). Ushbu ikki guruh bir-birini to’ldirishi zarur.

O’zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 30-moddasi har bir shaxsga axborot olish va tarqatish, so’z erkinligi kafolatini beradi.⁹³ Konstitutsiyaning yangi tahriri (2023) OAV erkinligini yanada kengaytirib, matbuot va boshqa ommaviy axborot vositalarining erkinligi, ularning davlat va siyosiy partiyalar ta’siridan mustaqilligi mustahkamlangan.⁹⁴

Olimlarning ta’kidlashicha, OAV ning konstitutsiyaviy maqomi faqat moddalar mazmunidan emas, balki ularning amaliy ta’siridan ham o’lchanadi.⁹⁵ Konstitutsiyaviy asoslar quyidagi prinsiplarni o’z ichiga oladi: so’z va ifoda erkinligi; axborot olish va tarqatish erkinligi; tsenzurani taqiqlash; OAV ning davlatdan mustaqilligi.

Konstitutsiyaviy kafolatlarning o’ziga xos xususiyati shundaki, ular bevosita qo’llaniladigan me’yorlar sifatida namoyon bo’ladi. Ya’ni, fuqaro konstitutsiyaviy normaga

⁹⁰ UNESCO. What is Press freedom? Meaning, Definition. — <https://www.unesco.org/en/query-list/p/press-freedom>

⁹¹ UNESCO. Freedom of Expression and the Safety of Journalists. — <https://www.unesco.org/en/articles/freedom-expression-and-safety-journalists>

⁹² OHCHR. Global Drive for Media Freedom, Access to Information and Safety of Journalists. — <https://www.ohchr.org/en/documents/brochures-and-leaflets/global-drive-media-freedom-access-information-safety-journalists>.

⁹⁵ "Ommaviy axborot vositalarining konstitutsiyaviy maqomi" // ilmiy maqola. — <https://unipublish.uz/index.php/fivti/article/view>

asoslanib, bevosita sudga murojaat qila oladi. Bu mexanizm OAV erkinligini himoya qilishning birinchi va asosiy poydevori hisoblanadi.⁹⁶

O‘zbekiston Respublikasining «Ommaviy axborot vositalari to‘g‘risida»gi Qonuni OAV faoliyatining huquqiy asosini belgilaydi.⁹⁷ Qonunning amaldagi tahriri OAV ning ro‘yxatdan o‘tishi, faoliyatining to‘xtatilishi, jurnalistlarning huquqlari va majburiyatlarini tartibga soladi.⁹⁸

ARTICLE 19 tashkilotining tahlillariga ko‘ra, O‘zbekiston OAV qonunchiligi bir qancha muammolarni o‘z ichiga oladi.⁹⁹

Birinchidan, OAV ni ro‘yxatdan o‘tkazish tartibi ortiqcha byurokratik to‘siqlarni o‘z ichiga oladi. Ro‘yxatdan o‘tkazishni rad etish uchun asoslar keng talqin qilinishi mumkin, bu esa yangi OAV tashkil etishda sun‘iy to‘siqlar yaratishi ehtimolini oshiradi.

Ikkinchidan, OAV faoliyatini to‘xtatish va taqiqlash mexanizmlari etarlicha aniq belgilanmagan. Qonunda «davlat manfaatlari» yoki «jamoat tartibiga zarar» kabi noaniq tushunchalar ishlatilishi OAV faoliyatini cheklash uchun suiiste‘mol qilinishi xavfini keltirib chiqaradi.

Uchinchidan, OAV sohasidagi mas‘uliyat tizimi xalqaro standartlarga to‘liq javob bermaydi. Ayniqsa, tahqirlash va tuhmat kabi jinoyatlar uchun jinoiy javobgarlik nazarda tutilishi jurnalistik faoliyatga nisbatan bosim vositasiga aylanishi mumkin.

Shuningdek, OAV sohasini tartibga solishdagi zamonaviy muammolar raqamli media va ijtimoiy tarmoqlarni ham qamrab olishni taqozo etadi.¹⁰⁰

«Axborot erkinligi prinsiplari va kafolatlari to‘g‘risida»gi Qonun O‘zbekistonda axborotga erkin kirish huquqini tartibga soladigan maxsus me‘yoriy hujjat hisoblanadi.¹⁰¹ Qonun fuqarolarning rasmiy axborotga kirish huquqini, davlat organlarining axborot berish majburiyatini va cheklov uchun asoslarni belgilaydi.¹⁰²

⁹⁶ "Ommaviy axborot vositalari faoliyatining konstitutsiyaviy asoslari" // o'quv qo'llanma. — <https://library.tsul.uz/uz/books/3050>

⁹⁷ 3 O'zbekiston Respublikasining "Ommaviy axborot vositalari to'g'risida"gi Qonuni. 15.01.2007. — <https://lex.uz/docs/-1106870>.

⁹⁸ O'zbekiston Respublikasining "Ommaviy axborot vositalari to'g'risida"gi Qonuni. — <https://lex.uz/acts/-53543>

⁹⁹ ARTICLE 19. Uzbekistan.MED.04. — <https://www.article19.org/data/files/pdfs/analysis/uzbekistan-mass-media-law-06-2004.pdf>

¹⁰⁰ "Ommaviy axborot vositalari sohasini tartibga ..." // ilmiy maqola. — <https://scientific-jl.com/tal/article/view/15654>

¹⁰¹ "Axborot erkinligi prinsiplari va kafolatlari to'g'risida"gi Qonun. — <https://lex.uz/docs/-52268>

¹⁰² "Axborot erkinligi prinsiplari va kafolatlari to'g'risida"gi Qonun. — <https://lex.uz/acts/-52268>

Axborot erkinligining kafolatlanishi jurnalistlarning professional faoliyatini himoya qilish masalasi bilan bevosita bog‘liq. «Jurnalistning professional faoliyatini himoya qilish to‘g‘risida»gi Qonun jurnalistning huquq va kafolatlarini alohida me‘yoriy hujjat bilan tartibga solishi O‘zbekiston qonunchiligining ijobiy jihati hisoblanadi.¹⁰³

ARTICLE 19 tashkiloti ushbu qonunni tahlil qilib, bir qancha ijobiy jihatlarni qayd etgan: jurnalistning manbani oshkor qilmaslik huquqi; zo‘ravonlikka qarshi himoya; akkreditatsiya tizimi orqali davlat organlariga kirish huquqi. Biroq qonun bir qator qoidalar jihatidan xalqaro standartlarga to‘liq javob bermaydi, xususan mandatoriy akkreditatsiya talabi jurnalistik faoliyatni cheklash vositasiga aylanishi mumkin.¹⁰⁴

Axborot erkinligini ta‘minlashda davlat organlari axborotni proaktiv ravishda e‘lon qilish tamoyili muhim ahamiyat kasb etadi. Hukumat veb-saytlaridagi axborot ochiqligini ta‘minlash mexanizmlari joriy etilgan, biroq ularning amaliy ijrosi har doim ham tartibli amalga oshmayapti.¹⁰⁵ Normativ-huquqiy mexanizmlar bilan bir qatorda institutsional mexanizmlar ham OAV erkinligini himoya qilishda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Institutsional mexanizmlar quyidagi tuzilmalarni o‘z ichiga oladi: mustaqil tartibga solish organlari; sudlar va prokuratura; professional jurnalistik birlashmalar; fuqarolik jamiyati tashkilotlari.

O‘zbekistonda OAV sohasini tartibga soluvchi maxsus mustaqil organ mavjud emas. Ommaviy kommunikatsiyalar agentligi OAVni ro‘yxatdan o‘tkazish va nazorat qilish vazifalarini bajaradi. Xalqaro tajriba ko‘rsatadiki, mustaqil regulyator organlarning mavjudligi OAV erkinligini ta‘minlashda muhim kafolat hisoblanadi.

Human Rights Watch tashkilotining hisobotlarida ta‘kidlanishicha, O‘zbekistonda OAV ning davlat nazoratidan mustaqil bo‘lishi muammosi tarixan davom etib kelmoqda.¹⁰⁶ So‘nggi islohotlar jarayonida muayyan ijobiy o‘zgarishlar kuzatilayotgan bo‘lsa-da, tizimli muammolar hali hal etilmagan.

OECD/ODIHR tashkilotining tahlillariga ko‘ra, OAV qonunchiligi bir qator strukturaviy kamchiliklarni bartaraf etishni talab qiladi, jumladan: OAV ro‘yxatdan o‘tkazish tizimini soddalashtirish; sudlar tomonidan OAV faoliyatiga cheklov qo‘yish asoslarini qat‘iy

¹⁰³ O‘zbekiston Respublikasi qonuni "Jurnalistning professional faoliyatini himoya qilish to'g'risida". — <https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=152898>

¹⁰⁴ ARTICLE 19. Law on the Protection of Professional Activity of Journalists: Uzbekistan analysis. — https://www.article19.org/wp-content/uploads/2019/05/A19_Prof-Activity-Journalist-Law-UZ-Analysis-Feb-2019_Eng_Web.pdf

¹⁰⁵ "Ommaviy axborot vositalarining erkinligi". — <https://gov.uz/oz/advice/713/document/3192>

¹⁰⁶ Human Rights Watch. Uzbekistan report. — <https://www.hrw.org/reports/1997/uzbek/Uzbek-02.htm>

belgilash; OAV mulkchilik shaffofligini ta'minlash mexanizmlarini joriy etish.¹⁰⁷ Xalqaro huquqda OAV erkinligini himoya qilish bir necha darajada amalga oshiriladi: global daraja (BMT me'yorlari); mintaqaviy daraja (YXHT mexanizmlari); ikki tomonlama shartnomalar; ixtisoslashgan xalqaro tashkilotlar faoliyati.

YUNESKO OAV erkinligini himoya qilishda global miqyosda yetakchi rol o'ynaydi. Tashkilotning «Jurnalistlarning xavfsizligi va cezasizlikka chek qo'yish to'g'risida»gi Harakat rejasi axborot xodimlari xavfsizligini ta'minlashning amaliy yo'l-yo'riqlarini belgilaydi.¹⁰⁸ O'zbekiston BMTning bir qator xalqaro shartnomalarini, jumladan Fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risidagi xalqaro pakti ratifikatsiya qilgan. Ushbu hujjat 19-moddasi davlatlarga axborot erkinligini cheklash faqat qonun asosida va zaruriyat bo'lganda amalga oshirilishi lozimligini belgilaydi. Biroq xalqaro majburiyatlar bilan milliy qonunchilik o'rtasidagi muvofiqlash masalasi hali to'liq hal etilmagan.

OHCHR ma'lumotlariga ko'ra, OAV erkinligini ta'minlashda uchta asosiy yo'nalish bo'yicha harakatlar zarur: qonunchilikni xalqaro standartlarga moslashtirish; jurnalistlarning fizik xavfsizligini ta'minlash; OAV tashkilotlarining iqtisodiy barqarorligini qo'llab-quvvatlash.¹⁰⁹

Axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi OAV erkinligini himoya qilish mexanizmlarini qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda. Internet va ijtimoiy tarmoqlarning OAV faoliyatiga kirib kelishi an'anaviy huquqiy tushunchalar doirasini kengaytirdi. Raqamli jurnalistika, blogerlik va fuqarolik jurnalistikasi OAV ning yangi shakllariga aylanmoqda.

O'zbekiston qonunchiligi raqamli OAV ni tartibga solishda bir qancha muammolarga duch kelmoqda. Amaldagi OAV to'g'risidagi qonun internet-nashrlarni to'liq qamrab olmaydi va raqamli kontentga nisbatan aniqroq me'yorlar zarur. Raqamli muhitdagi axborot erkinligi masalasi nafaqat O'zbekiston, balki barcha davlatlar oldidagi global muammodir.

Raqamli muhitda OAV erkinligini ta'minlashning samarali mexanizmlari quyidagilarni o'z ichiga olishi lozim: onlayn kontentni bloklash va olib tashlash uchun qat'iy huquqiy asoslar; raqamli platformalar bilan hamkorlik tizimi; kiberhujumlardan jurnalistlarni himoya qilish; raqamli maxfiylik va shifrlash texnologiyalaridan foydalanish huquqi.

¹⁰⁷ OSCE/ODIHR. Legal Analysis of the Draft Law on Mass Media of the Republic of Uzbekistan. —

<https://odihr.osce.org/sites/default/files/f/documents/c/c/508403.pdf>

Xorijiy davlatlar tajribasini o‘rganish OAV erkinligini himoya qilishning samarali modellarini aniqlashga imkon beradi. Yevropa mamlakatlarida OAV erkinligini himoya qilish bir necha yo‘nalishda amalga oshiriladi: mustaqil milliy OAV kengashlari; ombudsmen instituti; kuchli fuqarolik jamiyati; OAV mulkchilik tuzilmasining shaffofligi.

Germaniya tajribasi alohida e‘tiborga sazovor. Bu davlatda OAV erkinligi «Asosiy qonun»ning 5-moddasida mustahkamlangan bo‘lib, Konstitutsiya sudi OAV erkinligini keng ko‘lamda himoya qiluvchi bir qator presedens qarorlar qabul qilgan. Xususan, OAV ga hukumat tanqidini cheklash faqat istisnoli holatlarda va qat‘iy huquqiy asoslarda amalga oshirilishi mumkin.

Gruziya va Ukraina tajribasi postsovyet makonida OAV islohotlarining murakkabligini ko‘rsatadi. Ushbu davlatlarda ham qonunchilik islohotlari bilan amaliy tatbiqot o‘rtasidagi tafovut muammo bo‘lib kelmoqda. O‘zbekiston uchun bu tajriba islohotlarni tizimli amalga oshirish zarurligini ko‘rsatadi. Qonunchilik darajasida mavjud kafolatlar qanchalik mukammal bo‘lmasin, ularning hayotga tatbiq etilishi bir qator amaliy muammolarni keltirib chiqaradi. Ushbu muammolar bir necha toifaga bo‘linadi:

Iqtisodiy bog‘liqlik muammosi: Ko‘plab OAV davlat yoki katta biznesga moliyaviy jihatdan bog‘liq bo‘lib, bu ularning tahririyat mustaqilligiga ta‘sir qiladi. Reklamadan tushadigan daromadga bog‘liq bo‘lgan OAV ham reklama beruvchilarning manfaatlarini hisobga olishga majbur bo‘ladi.

O‘z-o‘zini tsenzura: Jurnalistlar noqulay natijalarga qo‘rqib, ba‘zan o‘z-o‘zini tsenzurasiga uchrashi mumkin. Bu holat qonuniy jihatdan ko‘rinmas, lekin OAV erkinligiga jiddiy tahdid soladi.

Sud jarayonlari orqali ta‘sir: Jurnalistlarga nisbatan ko‘tarilgan jinoiy yoki fuqarolik ishlar - «taktik sudlashish» (SLAPP) OAV faoliyatiga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi va cheklash vositasiga aylanishi mumkin.

Ushbu muammolarni hal qilish uchun qonunchilik islohotlari bilan bir qatorda madaniyat va tafakkur o‘zgarishi ham zarur. OAV erkinligi faqat qonuniy kafolatlar bilan emas, balki jamiyatdagi umumiy demokratik madaniyat darajasi bilan ham belgilanadi.

Ushbu tadqiqot natijalariga ko‘ra quyidagi taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi:

– «Ommaviy axborot vositalari to‘g‘risida»gi Qonunni ARTICLE 19 va YXHT/ODIHR tavsiyalari asosida yangilash, OAV ro‘yxatdan o‘tkazish tartibi va to‘xtatish asoslarini aniq belgilash;

– Jurnalistlarga nisbatan jinoiy mas‘uliyat (tahqirlash, tuhmat) ning dekriminalizatsiyasini amalga oshirish va ularni fuqarolik javobgarligi normalari doirasiga o‘tkazish;

– Axborot erkinligi qonunini zamonaviy raqamli muhitga mos ravishda yangilash va internet-OAV larga nisbatan alohida normalar ishlab chiqish;

- SLAPP (taktik sudlashish) lardan himoya qiluvchi qonunchilik normalarini joriy etish.
- Parlamentga hisobot beruvchi va jamiyat nazoratini ta’minlovchi mustaqil OAV kengashini tashkil etish;
- Jurnalistlar xavfsizligini ta’minlash bo’yicha maxsus davlat dasturini ishlab chiqish va amalga oshirish;
- OAV ombudsmeni institutini joriy etish orqali jurnalistlar va fuqarolarning shikoyatlarini ko’rib chiqish tizimini mustahkamlash;
- OAV mulkchilik tuzilmasini oshkor qiluvchi shaffoflik reestri tizimini yaratish.
- YuNESKO va YXHT bilan hamkorlikni kuchaytirish, xalqaro monitoring mexanizmlariga faol ishtirok etish;
- Xorijiy tajribani o’rganish uchun jurnalistik ta’lim va malaka oshirish dasturlarini rivojlantirish;
- OAV erkinligini himoya qilishga yo’naltirilgan xalqaro shartnomalar va protokollarni ratifikatsiya qilish jarayonini jadallash tirish.

Ommaviy axborot vositalari erkinligini himoya qilish mexanizmlari - ko’p qirrali va murakkab tizim bo’lib, u huquqiy, institutsional va madaniy omillarning uyg’un birikmasidan iborat. Ushbu tadqiqot shuni ko’rsatdiki, O’zbekiston Respublikasida OAV erkinligini himoya qilishning normativ-huquqiy asosi mavjud bo’lib, ammo ushbu asoslar amaliy tatbiqotda bir qator kamchiliklarni o’z ichiga oladi. Konstitutsiyaviy kafolatlar, xususan 2023-yil yangilangan Konstitutsiya nuqtai nazaridan, OAV erkinligini mustahkamlash borasida muhim qadam bo’ldi. Biroq qonun hujjatlari doirasidagi muammolar -xususan, OAV ro’yxatdan o’tkazish tartibi, jinoiy javobgarlik normalari va mustaqil regulyator organlarning yo’qligi - ushbu kafolatlarning samaradorligini cheklaydi.

Xalqaro tajriba, xususan YUNESKO, ARTICLE 19 va YXHT/ODIHR tavsiyalari, O’zbekiston qonunchiligini yanada takomillashtirish uchun aniq yo’nalishlar beradi. Islohotlarning muvaffaqiyati nafaqat yangi qonunlar qabul qilishga, balki mavjud mexanizmlarning samarali amalga oshirilishiga ham bog’liq.

Demokratik rivojlanish yo’lida OAV erkinligi - nafaqat jurnalistlarning kasb huquqi, balki butun jamiyatning axborot olish va haqiqatni bilish huquqidir. Ommaviy axborot vositalari erkin bo’lgandagina ular o’zlarining ijtimoiy vazifasini - hokimiyatni nazorat qilish, fuqarolarni xabardor qilish va jamiyatda oshkora muloqotni ta’minlash - to’liq bajara oladi.

Xulosa o’rnida ta’kidlash joizki, O’zbekistonda OAV erkinligini himoya qilish tizimini takomillashtirish - bu bir lahzali jarayon emas, balki izchil, tizimli va ko’p tomonlama hamkorlikni talab qiluvchi uzoq muddatli islohotlar yo’lidir. Taklif etilgan chora-tadbirlar amalga oshirilsa, bu nafaqat jurnalistlarning professional faoliyatini himoya qiladi, balki O’zbekistonning xalqaro demokratik hamjamiyatdagi obro’sini ham mustahkamlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. — <https://constitution.uz/en/clause/index>
2. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. 30.04.2023. — <https://lex.uz/docs/6451070>
3. O‘zbekiston Respublikasining "Ommaviy axborot vositalari to‘g‘risida"gi Qonuni. 15.01.2007. — <https://lex.uz/docs/-1106870>
4. O‘zbekiston Respublikasining "Ommaviy axborot vositalari to‘g‘risida"gi Qonuni. — <https://lex.uz/acts/-53543>
5. "Ommaviy axborot vositalarining erkinligi". — <https://gov.uz/oz/advice/713/document/3192>
6. "Axborot erkinligi prinsiplari va kafolatlari to‘g‘risida"gi Qonun. — <https://lex.uz/docs/-52268>
7. "Axborot erkinligi prinsiplari va kafolatlari to‘g‘risida"gi Qonun. — <https://lex.uz/acts/-52268>
8. O‘zbekiston Respublikasi qonuni "Jurnalstning professional faoliyatini himoya qilish to‘g‘risida". — <https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=152898>
9. "Ommaviy axborot vositalarining konstitutsiyaviy maqomi" // ilmiy maqola. — <https://unipublish.uz/index.php/fivti/article/view/71>
10. "Ommaviy axborot vositalari faoliyatining konstitutsiyaviy asoslari" // o‘quv qo‘llanma. — <https://library.tsul.uz/uz/books/3050>
11. "Ommaviy axborot vositalari sohasini tartibga ..." // ilmiy maqola. — <https://scientific-jl.com/tal/article/view/15654>
12. UNESCO. Freedom of Expression and the Safety of Journalists. — <https://www.unesco.org/en/articles/freedom-expression-and-safety-journalists>
13. UNESCO. What is Press freedom? Meaning, Definition. — <https://www.unesco.org/en/query-list/p/press-freedom>
14. OHCHR. Global Drive for Media Freedom, Access to Information and Safety of Journalists. — <https://www.ohchr.org/en/documents/brochures-and-leaflets/global-drive-media-freedom-access-information-safety-journalists>
15. ARTICLE 19. Law on the Protection of Professional Activity of Journalists: Uzbekistan analysis. — https://www.article19.org/wp-content/uploads/2019/05/A19_Prof-Activity-Journalist-Law-UZ-Analysis-Feb-2019_Eng_Web.pdf
16. ARTICLE Uzbekistan.MED.04. — <https://www.article19.org/data/files/pdfs/analysis/uzbekistan-mass-media-law-06-2004.pdf>
17. Human Rights Watch. Uzbekistan report. — <https://www.hrw.org/reports/1997/uzbek/Uzbek-02.htm>
18. OSCE/ODIHR. Legal Analysis of the Draft Law on Mass Media of the Republic of Uzbekistan. — <https://odihr.osce.org/sites/default/files/f/documents/c/c/508403.pdf>